

МІЖНАРОДНА ПРАВОВА ОХОРОНА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Тези представляють дослідження охорони інтелектуальної власності, що базується на впровадженні правового забезпечення як на міжнародному так і на національному рівнях. Запобігання порушенням у сфері інтелектуальної власності необхідне для того, щоб захистити інтереси дослідників, державних та приватних структур, а також авторів. Інтелектуальна власність охоплює всі продукти людського інтелекту: від наукових розробок і технологій до творчих творів, таких як музика, література та програмне забезпечення. Впровадження міжнародних правових норм та їх ратифікація на національних рівнях забезпечить охорону авторських, суміжних прав та прав промислової власності. У зв'язку з цим, доцільно проаналізувати основні міжнародні акти у даній сфері.

Ключові слова: інтелектуальна власність, автор, міжнародна правова охорона.

Суспільно-економічний розвиток, впровадження нових технологій ґрунтується на нових ідеях, розробках та розв'язаннях. При цьому інтелектуальна власність є результатом творчої чи розумової діяльності людини, яка має реальне матеріальне вираження. Інтелектуальна власність є базою різномірних помислів людини, які мають матеріальне втілення. У світлі охорони інтелектуальної власності доцільно звернути увагу на нові виклики: стрімкий розвиток технологій і цифровізація інтегрували штучний інтелект (далі – ШІ) у всі сфери нашого життя. ШІ здатний створювати контент, який згодом зможе конкурувати з людською творчістю. Важливо використовувати його потенціал раціонально: наприклад, для пошуку зниклих осіб за розпізнаванням облич, у космічних місіях та медичній діагностиці. Водночас існують серйозні загрози, серед яких найнебезпечнішими є дезінформація та дипфейки.

Тому в цьому контексті доцільно представити аналіз міжнародних норм у даній сфері. Одним із базових документів є Паризька конвенція, яка прийнята у 1883 році і є міжнародною угодою, яка спрямована на забезпечення охорони творів інтелектуальної власності авторів у різних країнах [3]. Потреба в охороні інтелектуальної власності виникла, коли іноземні винахідники відмовилися брати участь у Міжнародній виставці винаходів у м. Відні в 1873 році, побоюючись, що їхні ідеї можуть бути вкрадені недоброзичливцями у комерційних цілях. Паризька конвенція регулює діяльність, пов'язану з патентами, товарними знаками, винаходами та промисловими зразками тощо. Щодо патентів, необхідно звернути увагу на Договір про патентну кооперацію, укладений у Вашингтоні 19 червня 1970 року, з поправками від 2 жовтня 1979 року та змінений 3 лютого 1984 року [5].

Пізніше підписано Бернську конвенцію у 1886 році [1]. Вона була спрямована на захист літературних та мистецьких творів. Конвенцію було прийнято після кампанії, організованої французьким письменником Віктором Гюго та його Міжнародною асоціацією літератури та мистецтва. Ця конвенція дає авторам творів можливість контролювати та отримувати відрахування за свою творчість на міжнародному рівні. До творів, що охороняються, відносяться: романи, оповідання, вірші, п'єси, пісні, опери, мюзикли, сонати; малюнки, живопис, скульптура, архітектурні роботи. Важливим документом є Трактат Всесвітньої організації інтелектуальної власності з авторського права – це міжнародна угода 1996 року, яка адаптувала захист інтелектуальної власності до цифрової епохи [4]. Згідно з цим договором, авторам надаються виключні права на розповсюдження та прокат, а також ширше право на доведення своїх творів до відома публіки в цифровому середовищі. Комп'ютерні програми охороняються як літературні твори. Також охороняється упорядкування або відбір контенту чи інших матеріалів, що містяться в базах даних. Спеціальний захист також передбачено для технічних засобів та електронної інформації про управління правами, що використовуються для ідентифікації та управління творами.

Наступний етап – підготовка і підписання Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків від 14 квітня 1891 року [2] і є важливим етапом у розвитку міжнародної охорони інтелектуальної власності. З ухваленням цієї угоди було створено Мадридську систему міжнародної реєстрації прав на товарні знаки, яка дозволяє заявникам отримувати захист своїх товарних знаків у різних країнах-учасниках шляхом подання однієї заявки та здійснення однієї процедури. Це спростило процес реєстрації та забезпечило більш ефективний захист прав на товарні знаки на міжнародному рівні. Надалі під керівництвом майбутньої Всесвітньої організації інтелектуальної власності було створено й інші міжнародні послуги в галузі інтелектуальної власності для забезпечення захисту прав реального дослідження, розробок та дизайну на міжнародному рівні.

Організацією, яка займається правовою охороною інтелектуальної власності виступає Всесвітня організація інтелектуальної власності (далі - ВОІВ) – це установа Організації Об'єднаних Націй, яка служить новаторам та

творцям світу, забезпечуючи безпечне потрапляння їхніх ідей на ринок та покращення життя людей у всьому світі [6]. ВОІВ визнає, що інтелектуальна власність відіграє важливу роль у розвитку та збереженні культурного різноманіття та творчості. Основні напрямки діяльності – це охорона та захист інформації, традиційних знань та форм культурного самовираження; активна участь у захисті історичних даних та знань, традиційних проявів культури та фольклору; визнання цінності знань та культурної спадщини корінних народів та вжиття заходів щодо їх захисту від незаконного використання та зловживання; сприяння розробці правових міжнародних норм для захисту традиційних знань та проявів культури з урахуванням інтересів та перспектив корінних громад.

Організація виконує наступні ключові функції: створення та впровадження міжнародних стандартів кібербезпеки; організація навчальних івентів (конференцій, семінарів); розробка керівних документів; допомога у формуванні національних стратегій; експертне консультування держав-учасниць; та просвітницька робота серед суспільства. Вона також забезпечує міжнародний обмін знаннями, тим самим відіграючи ключову роль у підвищенні рівня захисту інформаційних систем на глобальному рівні.

Таким чином, інтелектуальна власність є рушієм економічного прогресу та суспільного розвитку. Захист прав авторів та винахідників стимулює інвестиції в інновації, розробку передових технологій та створення робочих місць. Для сучасних компаній нематеріальні активи перетворилися на головну конкурентну перевагу. Проте, галузь стикається із серйозними викликами, зокрема, піратство, транскордонні порушення прав ускладнюють захист авторських та суміжних прав. Тому зміцнення юридичної бази на міжнародному рівні є викликом сьогодення, а ефективна імплементація міжнародних норм й вдосконалення механізмів захисту для підтримки інноваційного середовища буде виступати гарантом охорони інтелектуальної власності.

References

1. Summary of the Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works (1886). (n.d.). www.wipo.int. Retrieved from: https://www.wipo.int/en/web/treaties/ip/berne/summary_berne [in English].
2. Madrydska uroda pro mizhnarodnu reiestratsiiu znakiv vid 14 kvitnia 1891 roku [Madrid Agreement on the International Registration of Marks of April 14, 1891]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_134#Text [in Ukrainian].
3. Konwencja Związkowa Paryska z dnia 20 marca 1883 roku o ochronie własności przemysłowej. isap.sejm.gov.pl. Retrieved from: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19320020008/O/D19320008.pdf> [in Polish].
4. Traktat WIPO o prawie autorskim sporządzony w Genewie w 1996 r. eur-lex.europa.eu. Retrieved from: [https://eur-lex.europa.eu/eli/agree_internation/2000/278\(1\)/oj/pol](https://eur-lex.europa.eu/eli/agree_internation/2000/278(1)/oj/pol) [in Polish].
5. Układ o współpracy patentowej sporządzony w Waszyngtonie dnia 19 czerwca 1970 r. uprp.gov.pl. Retrieved from: https://uprp.gov.pl/sites/default/files/2020-01/uklad_o_wspolpracy_patentowej.pdf [in Polish].
6. WIPO Member States. (n.d.). www.wipo.int. Retrieved from: <https://www.wipo.int/en/web/about-wipo/member-states> [in English].

DOI 10.34132/mspc2026.03.13.39

Svitlana Lizakowska

INTERNATIONAL LEGAL PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY

The theses present a study of intellectual property protection based on the implementation of legal support at both the international and national levels. Prevention of violations in the field of intellectual property is necessary in order to protect the interests of researchers, public and private structures, as well as authors. Intellectual property covers all products of human intelligence: from scientific developments and technologies to creative works, such as music, literature and software. The implementation of international legal norms and their ratification at the national levels will ensure the protection of copyright, related rights and industrial property rights. In this regard, it is advisable to analyze the main international acts in this area.

Keywords: intellectual property, author, international legal protection.

Відомості про автора / Information about the author

Світлана Лізаковська, доктор наук з державного управління, професор Військово-морської академії ім. Героїв Вестерплатте, м. Гдиня, Республіка Польща. E-mail: s.lizakowska1@gmail.com, orcid: <https://orcid.org/0000-0002-1524-2673>.

Svitlana Lizakowska, Doctor of Sciences in Public Administration, Professor of Polish Naval Academy in Gdynia, Poland. E-mail: s.lizakowska1@gmail.com, orcid: <https://orcid.org/0000-0002-1524-2673>.